

Generácia Z: Zombies

Projekt tolerancie
Autorská inscenácia

Prvá premiéra tretej divadelnej sezóny DP0H

I. Premiéra 13. september 2024

II. Premiéra 14. september 2024

DP0H

Tvorivý tím

Réžia: Ján Šimko
Dramaturgia: Tereza Hladká
Scéna a projekcie: Boris Vitázek
Kostýmy: Veronika Vartíková
Hudba: Matúš Homola
Odborná spolupráca: Andrej Kuruc
Hrajú: Tadeáš Bolo, Jakub Švec, Makar Tikhomirov

Asistentka réžie: Mária Papcunová
Inšpicientka: Alena Gogálová

Javisková technika pod vedením Kamila Pončáka

Zvuk: Michal Cvečko, Richard Čižmár
Svetlá: Viktor Korený, Jakub Ján Oslík, Marek Štuller
Stavba: Jozef Grohol', Dávid Vont, Marián Zeman
Masky: Veronika Monsbergerová, Radka Turanovičová
Garderóba: Mária Bartalová
Rekvizity: Žofia Ondrejčinová

Inscenácia vznikla v spolupráci so Slovenským národným strediskom pre ľudské práva.

Bývalý, a možno i budúci, prezident USA si myslí, že súčasnosť je pre mladých mužov veľmi desivé obdobie. Vraj môžete byť vinný za niečo, za čo vinný nie ste. Len tak. Kvôli zlým ženám. Najhoršie sú feministky s konskými tvármi. Naproti tomu, ženy sa majú výborne. Dôležité je, aby muž zapieral, zapieral, zapieral a vrátil úder. Nikdy a za žiadnych okolností sa nesmie priznať. Muž musí byť silný. Muž musí byť agresívny. Musí tvrdo zatlačiť súpera späť. Musí poprieť každé obvinenie. Lebo, ako hovorí britský etalón toxickej maskulinity a vzor európskych tínedžerov, musíte pochopiť, že perspektívou pravého muža je život ako vojna. Je to vojna o ženu a auto, ktoré chcete, o peniaze a postavenie. A ak by ste samého seba mohli nanovo zostaviť ako v počítačovej hre, určite by ste nechceli byť plačúcim slabochom, úbohým liberálnym sójovým chlapcom. Chceli by ste predsa byť skutočným mužom, ktorý si vezme akúkoľvek ženu, keď ju chce. Ženu, ktorej prioritou nebude jej vlastná kariéra. Bude v prvom rade matkou a manželkou. A využije svoje základné poslanie – podporovať svojho muža.

Iste aj v našej malej krajinke je mnoho nahneváných bielych kresťanských heterosexuálnych mačov. A veľa žien, ktoré majú v rámci úcty k tradičným hodnotám predstavu, že ich prirodzeným prostredím je kuchyňa a rola slúžky. Tieto matky sa potom často stávajú stvoriteľkami stratených mladých mužov. Tí zúfalo tápu vo vzťahoch so ženami a dievčatami, ktoré

však už mentálne opustili devätnáste storočie. Mladí muži by chceli kopírovať vzory svojich otcov a dedov a zároveň by sa im chceli vzoprieť. Zmätok otvára dvere sociálnym sieťam, ktoré sú vždy poruke. Pripravené, načančané a voňavé.

Chlapci sa topia v tekutej modernite súčasného sveta, kde je mužská rola v západnej spoločnosti už redefinovaná. Boja sa priznať slabosť, ved' chlap má vydržať všetko. Má páchnuť potom, borovičkou a peniazmi.

Ak sú mladé dievčatá stratené, čo potom mladí chlapci? Majú šancu nájsť si svoje miesto bez toho, aby sa vrátili do jaskýň? Môžu byť šťastní bez toho, aby ulovili mamuta a zabili tucet nepriateľov z konkurenčnej tlupy? Majú v tejto krajine šancu byť citliví a láskaví? Ukázať slabosť?

Má táto krajina šancu, ak sa vedome rozhodla kráčať proti času? Alebo naopak, zombíci celého sveta povstanú pod plamennými rečami populistov, vytiahnu do boja za záchranu mužstva a urobia plochú zem „great again“?

Štvrtá časť projektu tolerancie *Generácia Z: Zombies* možno nájde odpoveď. A ak nie, určite nájde mnoho otázok. A tie sú často dôležitejšie.

Valeria Schulczová

riaditeľka DPOH

Skládky patriarchálneho odpadu

Stretli sme sa koncom jari a začali sa rozprávať. My, mladší muži a ženy, sme rozprávali o dnešku. Starší muži a ženy aj o tom, ako sa oni cítili v našom veku. Táto inscenácia vznikla z našich rozhovorov. Aby sme zistili, ako sa muži zmenili, porovnávali sme svoje skúsenosti a spomienky, hľadali sme, čo charakterizuje muža dnes a čo ho charakterizovalo kedysi – aké predstavy spíňal a aké by mal spíňať, čoho sa bál a bojí, čoho sa chce alebo by sa mal vystríhať, čo ho zraňuje, teší, napína. Viedli sme dlhé rozhovory a potom ich prekladali do javiskového textu.

Jakub s Tadeášom študovali herectvo v Bratislave, hrajú spolu vo viacerých inscenáciách. V niektorých sa už podobnými otázkami zaoberali. Makar je Tadeášov kamarát a vojna ho vyhnala z Ukrajiny, keď ju napadlo Rusko.

Vojna nemá ženskú tvár. Vyvolal ju diktátor, vedú ju muži, ale zmenila toho veľa v životoch nás všetkých. Vrátila Európu do temných čias, v ktorých muži ako Putin obhajovali svoju despotickú moc takzvanými tradíciami či takzvaným prirodzeným poriadkom. Či zmenila viac ako internet, pandémia a klimatická kríza, to ešte uvidíme.

Vojna stláča čo najväčšie množstvo bolesti do čo najkratšieho času a takto stlačenú ju necháva ležať na rôznych neviditeľných miestach, aby sa odtiaľ v netušených chvíľach uvoľňovala – nevedno v akých množstvách, nevedno ako dlho, nevedno s akým dosahom.

Toxický odpad uložený v našich podložiach pochádza nielen z vojen. Pochádza aj z ideológií založených na potláčaní práv. Zo zisku vyplývajúceho z nerovnosti. Z umlčievania iných hlasov.

To, čo udržiavalo pri moci patriarchát, je ako azbest. Dichotómia ženy a muža, ich idealizované obrazy a ďalšie stavebné kamene patriarchátu nás takmer všetkých svojou nenápadnou šedťou oklamali. Uverili sme, že nás patriarchát ochraňuje, a nevšimli sme si, že nás trávi.

Azbest patriarchátu pohlcuje hlasy tých, ktorí ním trpia. Likvidácia azbestu je nákladná, náročná, zdĺhavá a môže poškodiť zdravé okolie, ak sa vykonáva nešetrne. Navyše je tu ešte mnoho tých, ktorí ho bránia, ktorí ho potrebujú, aby si udržali moc. Intoxikovaní muži rovnako ako intoxikované ženy.

Vyberme sa skúmať tieto skládky. Krajina na obzore je čímsi medzi Karpatmi a stepou. Nebo modré ako šetrič obrazovky, plávajú po ňom dva obrovské oblaky ako ikony alebo modely vystužené drôtenými kostrami. Ten ľavý, väčší, vyzerá ako klaun, čo stáva pred McDonaldom. Ten pravý môže byť „cloud“, ktorý nesie naše spomienky. Alebo to je úlomok Antarktídy na ceste k rovníku?

Slnko zapadá pomaly, presne podľa algoritmu f.lux, a obnažuje svetlá displejov za oknami. So súmrakom sadá na rozpálené ulice mesta prach a v jeho drobných časticiach tancujú závitnice smrtonosných vírusov. A možno tejto noci nikam nevyrazíme. Budeme ticho sedieť, pozeráť sa na displeje a čakať, kým divadlo zaspí.

Ján Šimko

režisér inscenácie

Chlap.
Hrdina.
Dub.
Stroj.

Muž 2.0?

Inscenácie projektu *Generácia Z* sú výnimočné tým, že vznikajú kolektívnou autorskou tvorbou, a preto je tvorivý proces vždy dobrodružstvom bez jasného konca. Ako život.

A tieto inscenácie sú zo života, pretože veľmi autenticky vypovedajú o generácii Z prostredníctvom mladých hercov, ktorí do nej patria a žijú témami, s ktorými sa môžu stožniť diváci, ich rovesníci (a nie-len oni). Z cyklu inscenácií *Generácie Z* má k štvrtému pokračovaniu pod titulom *Zombies* najbližšie jej rodové „dvojča“ *Krása nevídaná*. Nápad otvoriť tému, ktorá by organicky doplnila túto generačnú výpoveď, vyplynula z pozorovania zvláštneho paradoxu: ako je možné, že v generácii, ktorá je považovaná za otvorenú, tolerantnú a rozhladenú, rozkol medzi mužmi a ženami ustavične narastá? Kým mladé ženy ďalej pokračujú v rokmi budovanom emancipačnom procese svojich predchodkýň, mladí muži akoby strácali pôdu pod nohami a v snahe udržať si svoje postavenie, tiahnu k vzorom, ktoré často propagujú násilie a mizogýniu. Napokon, aj inscenácia *Krása nevídaná* do veľkej miery tematizuje práve toxickú maskulinitu. Mnohí mladí muži sledujú videá a počúvajú podcasty, ktoré im dookola tvrdia, že feminizmus urobil viac škody ako úžitku. Média mužov varujú, že niekto im siaha na postavenie, svet sa obrátil hore nohami a z mužov sa stáva ohrozený druh. Žijú ešte muži a prežijú muži?

Aby sme komplexne uchopili našu tému, potrebovali sme sa na ňu pozrieť z iného uhla než zvyčajne. Hercom Jakubovi, Makarovi a Tadeášovi sme najprv vytvorili otvorený priestor, aby mohli slobodne hovoriť o tom, čo pre nich znamená byť mužom generácie Z. Je známe, že pri autorskom projekte nie je na začiatku skúšobného procesu celkom viditeľný jeho cieľ, dôležitá je však cesta, ktorá k nemu vedie. Tvoriť v tíme ľudí vznikajúcim takpovediac „náhodne“, je vždy trochu krokom do neznáma. Herci v našej inscenácii sú rôzni, jedineční a svojskí, a tak každý z nich k nastolenej téme pristupoval osobitým spôsobom. Prirodzene, občas vznikali pozoruhodné trecie plochy a ako sa ukázalo, nič lepšie sme si nemohli priať. Veľmi rýchlo sme pochopili, že len v procese hľadania, pochybovania, tápania či nesúhlasu s názormi tých ostatných, ale zároveň v úsilí vzájomného pochopenia môže vzniknúť niečo obohacujúce. Jakub, Makar a Tadeáš napísali a vytvorili tri rôzne verzie seba samých prepletené mnohými ďalšími odtienkami charakterov, postáv, častí skladačky tvoriacej obraz mužov, o ktorých hovoríme v našej inscenácii. Niekto pozná iba odpovede, ale bojí sa hľadania. Niekto hrá hry vo vzťahoch, ale aj

vo virtuálnych svetoch hracích konzol. Niekto sa bojí, že ho ostatní budú vidieť ako lúzra, a niekto je hrdý na to, že je iný. Niekde sa zjaví mudrujúci Freud, ktorý zaspal dobu, niekde tápajúci Hamlet, ktorý nedokáže vyrásť. A niekedy sa na javisku objaví aj žena.

Na začiatku, keď sme ešte zbierali materiál a neexistoval scenár, využili sme Hamleta ako odrazový mostík na prepojenie jednotlivých tém, ktoré mohli byť pre našu inscenáciu nosné a určujúce. Hamlet je akýmsi „prerasteným“ pubertákom, pomyselným „genzeťákom“. Je však postavený do situácie, keď musí prebrať zodpovednosť a nevie ako na to. Pri analyzovaní úryvkov zo Shakespeareovho textu sme našli spojitost' s otázkami, ktoré sme si nastolili na začiatku tvorivého procesu: Čo formuje mladého muža? Aké má vzory? Kto je jeho hrdina? Navyše, Hamlet spája v sebe akýsi ideál muža – komplexnej postavy pre väčšinu hercov –, aspoň raz za život by sa ním chcel na javisku stať každý herec. A hoci sa prvotný inšpiračný zdroj dostal do výsledného tvaru len okrajovo, pomohol nám ohraničiť témy, ktoré sme v tvorivom procese rozvíjali: komplikovaný vzťah s matkou, neprítomný otec – hrdina a vzor,

ktorého treba zastúpiť a napokon aj pomstiť, alebo téma vojny. Neustále sme diskutovali, prinášali témy z popkultúrnych fenoménov, filmov, kníh či náhodných zážitkov. Občas sme pootvorili dvierka do minulosti a vrátili sa do momentov, keď sme sa v krehkosti zlomili a tak sa stali silnejšími. Viedli sme dlhé debaty o „balení“, zvädzaní, o manipulácii a o hre na pravdu, o sile, mužnosti a rozhodnosti, o krehkosti a o strachu zo zlyhania a z výsmechu. O (ne)prítomných otcoch, synoch, o materskej láske a potrebe mužského vzoru. O viere v Boha, o viere v lásku, o priateľstve a spolupatričnosti, či o potrebe vzdoru. Herci Jakub, Makar a Tadeáš vložili do svojich textov veľa zo seba, hoci na javisku nie sú len sami za seba. Sčasti zrkadlia svoje vnútra, sú to však stále dramatické postavy stojace na javisku. Traja radcovia, tri vzory, traja hrdinovia.

Dnešný internetový svet je presýtený zaručenými návodmi ako opäť nájsť pevnú pôdu pod nohami. Ako byť lepším, silnejším, múdrejším, úspešnejším, ako sa nebáť a strach ani nikdy neukázať. Online priestor je plný samozvaných spasiteľov, držiteľov správnych odpovedí, neporazitelných bojovníkov. Mladí muži sa potrebujú stotožniť so vzormi – ako deti obdivujú odvážnych princov a rytierov a keď vyrastú, hrdinami sa pre nich stávajú podcasteri, ktorí podľa vlastných slov majú kľúče od trinástych komnát so správnymi odpoveďami. Toxické vzorce správania si osvojujeme po celé generácie. Je to bludný kruh, z ktorého sa veľmi ťažko vychádza von. Navyše, ak ešte stále je takáto forma správania spoločensky akceptovaná a dedí sa z otcov na synov. Ak človek od útleho detstva vyrastá v toxickom prostredí, toto dedičstvo si so sebou poniesie celý život. Toxická maskulinita nie je toxickou len vo vzťahu k ženám, je toxickou aj vo vzťahu k mužom.

V publikácii *V pasti pohlaví* (Host, 2023) cituje autorka Silvie Lauder amerického hudobníka a básnika Henryho Rollinsa, ktorý opisuje svojho otca ako zbabelca, šovinistu, rasistu a homofóba, presadzujúceho názor, že za všetko sa vždy musí bojovať. Pre Rollinsovho otca bol vzorom pravého muža neohrozený kovboj, ktorý konfliktné situácie riešil násilím. Hlavne nesmel ukazovať, že má emócie. Rollins však dedičstvo svojho otca odmietol a namiesto toxického muža stavia do popredia muža emancipovaného, pretože sa oslobodzuje od zastaralých vzorcov a stereotypov a vydáva sa vlastnou cestou. Mužská sila by nemala slúžiť k nadvláde nad ostatnými. A nemohlo by byť najväčšou silou prijatie vlastnej krehkosti?

Kto sú vlastne Zombies? Prázdne telá, ktoré cvičia v posilňovniach, až kým sa nezničia, lebo jedinou cestou je dosiahnutie hrdinskej sily? Telá naháňajúce iné telá, aby dokázali, že za niečo stoja? Prízraky z minulosti blúdiace po svete a usilujúce sa vrátiť staré mocenské vzorce? Telá odpojené od mozgov, pretože by radšej existovali vo svete, kde nemusia cítiť a ak aj musia, tak to robia tak, aby

ich nikto nevidel? Nedokážu so svojimi pocitmi pracovať, pretože im to nikto neukázal, nikto ich to nenaučil. Mladí muži generácie Z nie sú stroje bez emócií, no často majú pocit, že ak svoju citlivosť dajú najavo, budú súdení, nedostatoční a hlavne slabí. Preto sa často uzatvárajú hlboko do seba, odpájajú z reálneho sveta do tých virtuálnych a nikoho k sebe nepustia. Sú frustrovaní, zmätení a nešťastní. Všetci potrebujeme zažiť pocit akceptácie, pocit, že niekam patríme a sme prijímaní niekým druhým. Platí to pre všetky generácie a platí to rovnako pre mužov ako aj pre ženy. Nezabúdajme na to, ako dôležitá je vzájomná blízkosť, pochopenie a spolupatričnosť. Potrebujeme ich viac ako čokoľvek iné.

Tereza Hladká

dramaturgička inscenácie

A photograph of a man and a woman in a room with red lighting. The man is wearing a grey leopard-print suit and has a beard. The woman is wearing a red floral dress and has blue eye makeup. A large black 'X' is drawn over the right side of the image, crossing over the text.

Generácia Z konfrontuje toxickú maskulinitu

Maskulinita je kultúrny konštrukt definovaný súborom presvedčení a očakávaní o tom, ako by sa mali muži v danej dobe a kultúre správať, aké vlastnosti a roly by mali mať.

Prevládajúca súčasná maskulína (mužská) ideológia v západných spoločnostiach sa označuje ako tradičná maskulinita. Táto ideológia udržiava moc mužov nad ženami tým, že predkladá myšlienku, podľa ktorej by chlapci a muži mali byť dominantní, heterosexuálni, fyzicky silní a mali by sa vyhýbať stereotypne feminínnemu (ženskému) správaniu a postojom, akými sú emocionalita, jemnosť, zameranosť na vzťahy, robenie domácich prác a starostlivosť o deti. Normy definujúce tradičnú mužskosť sú hegemonické (majú nadvládu), čo znamená, že legitimizujú a udržiavajú privilegované a dominantné postavenie mužov v spoločnosti a ospravedlňujú podriadenosť žien a mužov iných menšinových rás a etník a iné marginalizované formy prejavov mužskosti (gejovia, trans muži, rodovo nekonformní muži atď.). Podľa viacerých výskumných štúdií schvaľovanie tradičnej maskulinity totiž súvisí s vyšším schvaľovaním sexistických ideológií (napr. McDermott a kol., 2019, 2020; Gerdes, Z. T. a kol., 2018), negatívnymi postojmi k rodovej rovnosti (napr. Martínez, Paterna-Bleda, 2013), so sexuálnou agresivitou (napr. Thompson, Cracco,

2008) a s presvedčením, že maskulinita sa prejavuje sexuálnym výkonom a mocou nad druhými (Thompson, Barnes, 2013). Z medzinárodných štúdií napríklad vyplýva, že v krajinách, v ktorých sú očakávania voči chlapcom a mužom tradičnejšie, miestne inštitúcie registrujú vyššiu mieru násilia páchaného na ženách (napr. Heise, Kotsadam, 2015), nižšiu mieru rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom (Fernández-Lozano, Jurado-Guerrero, 2021) a nižší pomer podporných zákonov na podporu rodovej rovnosti a práv žien (napr. van der Gaag, N. a kol., 2019). Okrem toho sú v týchto krajinách muži náchylnejší podporovať rodové stereotypy (napr. Valved, T. a kol., 2021), prejavujú viac sexismu a menej zapájajúce sa pozitívne rodičovské správanie (napr. Shafer, K. a kol., 2021). Celkovo možno povedať, že medzinárodné prieskumy a experimentálne štúdie ukazujú, že tradičné normy maskulinity súvisia s rodovo-hierarchickými legitimačnými ideológiami, ktoré podriaďujú ženy a legitimizujú privilegované postavenie mužov v spoločnosti.

Problém negatívneho vplyvu škodlivých, dnes často nazývaných toxických, maskulínných ideológií na spoločnosť, nevznikol v súčasnosti a netýka sa vyslovene mužov generácie Z. Vplývali hádam na všetky generácie mužov a chlapcov minulého aj súčasného storočia. Oproti minulosti sú však toxické maskulínne ideológie dostupné ihneď a sú permanentne živené prostredníctvom sociálnych sietí typu TikTok. Každý, kto má mobil, sa k takýmto tvrdeniam dostane. Pod vplyvom významných (zobrazujúcich sa) algoritmov sociálnych sietí môžu práve mladíci z generácie Z uveriť, že z „normálneho muža“ sa postupne stáva ohrozený druh, že napríklad feminizmus sa snaží z mužov urobiť slabých. Ústredným prvkom definície tradičnej mužskej identity je totiž antifemininita, ktorá zachytáva konštrukciu mužskosti v opozícii k ženskosti a predpisuje mužom vyhýbať sa postojom, rolám a správaniu, ktoré odrážajú ženskosť. Tomu, aby sa muži „nepožensčili“ hrdinsky vzdorujú influencerské vzory mladých chlapcov na internete tým, že šíria zaručené recepty ako sa stať „správnym mužom“.

Dominancia mužov je stále badateľná v rôznych oblastiach života. Vlastnia väčšinu bohatstva sveta, dominujú v politických funkciách, vďaka čomu môžu rozhodovať o ďalšom smerovaní sveta. Napríklad na Slovensku je 78% poslancov v národnom parlamente mužov, v samosprávnych parlamentoch je ich až 86%, v správnych radách najväčších firiem sedí 75% z nich, 82% je vo vedení štátom financovaných výskumných organizácií, muži zarábajú o 20% viac ako ženy. Len 23% mužov robí neplatené domáce práce každý deň (zatiaľ čo až 53% žien robí neplatenú prácu každý deň). Muži nie sú teda ohrozeným druhom, len ženy sa približujú k zrovnoprávneniu, nerovnosti však ostávajú. Jediné, čo sa v spoločenskom diskurze na celej zemi deje, je kritika toxického maskulinity, ktorá často vedie k vojnám, zneužívaniu, násiliu, vykorisťovaniu. Pri upozorňovaní výskumníkov, vedcov, filozofov, politológov, svetových osobností na dôsledky toxického maskulínnej ideológie nejde o kritiku všetkých mužov, ale ide o kritiku v úvode spomenutých toxických maskulínnych ideológií a mužov, ktorí ju šíria, pretože tieto ideológie škodia všetkým.

To, ako by sa mali „správni“ chlapci správať, sa obyčajne učíme od blízkych, rovesníkov, z médií a na základe jazyka. Preberáme vzory, usilujeme sa zaradiť do škatuliek, ktoré nám pripravili rodičia, avšak bez poskytnutia návodov. Mužská škatuľka sa zdá zvonku pevná a železná, ale keď na ňu ťukneme, zistíme, že je krehká a rozpadá sa. Pri chlapcoch či mladých mužoch často zvykneme používať slová ako fyzicky silný, neemocionálny, drsný, playboy, anti LGBTI+, úspešný v práci, nezávislý, agresívny, živiteľ rodiny. Uvedená škatuľka má nadpis maskulínnej ideológie, ktoré cirkulujú v našej spoločnosti a prenášajú sa ako toxická choroba na nové a nové generácie mužov. Ak od blízkych stále a dookola počujeme, že chlapci emócie neukazujú a neplačú, napokon uveríme, že je to niečo zlé a máme pocity hanby, keď emócie nevieme potlačiť. Rodiny nám obyčajne nedajú recept, ako to spraviť, tak hľadáme návody a náplasti inde. V minulosti predstavovali vzory tradičnej maskulinity generáli, filozofi, psychológovia, ktorí stanovili mienku o nadradenosti mužov. Výsledky vojenských bitiek, podrobovania či hrubej sily často koncen-

trovali moc do rúk mužov. Dnes, v časoch relatívneho mieru, hoci aj teraz sú dôsledky vojny na Ukrajine a v iných častiach sveta na dosah, toxické maskulínne ideológie ďalej šíria niektorí politici, psychológovia a influenceri na sociálnych sieťach.

Influenceri, akými sú napríklad kickboxer Andrew Tate, psychológ Jordan Peterson či podnikateľ Filip Sulík drsnejšie a prešpekulovanejšie ponúkajú zaručené ideologické recepty „ako byť šťastným chlapom“, pričom len opakujú to, čo iní vplyvní muži v minulosti. Nejde o žiadnu novinku. Ich pracovným nástrojom a živobytím sa stala manipulácia, to znamená ovládanie myslenia a cítenia chlapcov a mladých mužov. Chlapci z toho nemajú nič. Chlapci a muži sú nabádaní byť mocní, nielen fyzicky, ale aj finančne, sexuálne, interpersonálne a intelektuálne. Cieľom takýchto výziev je obyčajne kontrola nad inými i nad sebou samým. Kickboxer Tate často hovorí, že mladí muži by mali prevziať kontrolu nad vlastným životom: „Nemáte byť šťastní. Máte byť monumentálne vplyvní a schopní,“ odkázal im vo videu, v ktorom strieľa z pištole a riadi špor-

tové auto. Psychológ Peterson šíri názor, že „Zraniteľný muž nie je dobrý muž, dobrý muž je nebezpečný muž,“ alebo presvedča o tom, že „Muž má byť monštrum.“ Na základe týchto tvrdení majú byť muži neemocionálni a nebezpeční, teda pestovať hnev, ale zároveň ho kontrolovať. To však dokáže len málokto, a už vôbec nie bežní chlapci či muži, ktorým chýba špeciálny výcvik, no ich detstvo bolo plné násilia, zosmiešňovania, nepodporných otcovských vzorov, spochybňovania seba samých a vlastnej krehkosti. U influencerov je cieľom vyhnúť sa všetkému, čo by mohlo byť považované za feminínne. Do tejto kategórie patrí emocionálnosť, zameranosť na vzťahy, zraniteľnosť, závislosť a rola typická pre ženy, akou je starostlivosť o deti a domáce práce. Samozrejme, podpora LGBTI+ tiež nie je „in“. Spomínaní influenceri tvrdia, že sex je zábava, sexuálne vzťahy by mali byť rekreačné, s mnohými partnerkami a partnermi. Mužova hodnota je potom priamo úmerná tomu, koľko sexuálnych partneriek a partnerov mal, pričom sám seba presvedča o tom, že „muži nie sú biologicky usporiadaní tak, aby boli monogamní.“ Širitelia týchto „právd“ vidia

d'alšie ohrozenie vo feminizme, ktorý si vysvetľujú ako úsilie žien diktovať mužom, čo majú alebo nemajú robiť. Podľa nich musia muži ustupovať feministkám, kým druhej strane je vraj „skoro všetko dovolené“. Aj pod vplyvom takýchto tvrdení niektoré prieskumy ukazujú, že až 16% mužov z generácie Z považuje feminizmus za škodlivý. Ani samotní influenceri však nemajú svoj hnev pod kontrolou, ani sa nesprávajú tak, ako verejne kážu. Kickboxer Tate je obvinený zo znásilnení a z obchodovania s ľuďmi, psychológ Peterson šíri kyberšikanu, viacerí sú kriminálnikmi a extrémistami. Zároveň existujú skutočnosti, ktoré oni zamlčujú. Nehovoria o nedosiahnuteľnosti nimi stanovených konceptov a o škodlivých dôsledkoch. Byť odvážnym, postarať sa o rodinu sú nepochybne dôležité veci, avšak zabúdajú hovoriť o tom, že existuje množstvo rôznych spôsobov, akými tento stav dosiahnuť, nielen jeden zaručený. Nehovoria o tom, že práve muži sú účastníkmi a obeťami väčšiny foriem násillia. Za účelom budovania charakteru a zvládania šikany povzbudzujú mužov k boju, tvrdiac, že chlapci si to vždy musia vyriešiť päšťami, lebo ináč sú považovaní za zbabelcov. Násillie a agresia tak môžu byť spôsobom, akým si muži

a chlapci kompenzujú nepríjemné pocity viny a zranenia. Namiesto rozpoznaní, pochopenia a spracovania týchto pocitov ich obyčajne namieria proti druhým v okolí a svoju frustráciu si odbúravajú na iných, prevažne na partnerkách a deťoch. Dôsledky spomínaného konania nezraňujú len mužov, ale aj ich rodiny, nevinných ľudí. Muži, ktorí sa podriaďujú normám toxickej maskulinity, zažívajú väčší psychologický stres, tieseň a podráždenosť, majú problémy so zákonom a preferujú nerovné sociálne vzťahy (v ktorých muži majú viac moci nad ženami). Dôsledkom striktného dodržiavania týchto scenárov je tiež skutočnosť, že muži venujú malú pozornosť emocionálnemu a vnútornému životu a cítia sa byť ohrození, keď majú vyjadriť svoje pocity. Ideológovia ich presvedčajú, vytvárajú kognitívne skreslenia a nerealistické rodovo rolové schémy, medzi ktoré možno zaradiť známe tvrdenie „Chlapci neplačú“ a z neho odvodené presvedčenie „Zlyhal som, keď plačem.“ Emocionálna reštrikcia môže spôsobovať aj zvýšené paranoické a psychotické symptómy, strach z intimity, vyšší stupeň depresie, väčší nenávisťný osobnostný štýl, vyšší stupeň úzkosti a hnevu. Môže mať zdravotné dôsledky pre

mužov, pretože, keď nie sú schopní vyjadriť emócie smútku, žiaľu a pocitov viny, pravdepodobne sa obrátia k alternatívnemu zvládaciemu mechanizmu, ktorým je závislosť, či už alkoholová alebo drogová.

A hoci mladých mužov z generácie Z ovplyvňujú toxické názory na maskulinitu zo sociálnych sietí, zároveň majú možnosť zažívať dobu, keď aj muži môžu slobodne vyjadrovať svoje emócie a hovoriť o svojich ťažkostiach, keď môžu nasledovať aj potreby, ktoré nie sú v súlade s mužskými stereotypmi a majú tiež množstvo pozitívnych vzorov a rovnako oni môžu byť pozitívnym vzorom pre chlapcov generácie Alfa. Tradičné normy mužskosti (hoci pomaly) ustupujú progresívnejším a „feminizovanejším“ normám mužskosti. Dôkazy zo západných krajín skutočne naznačujú, že úloha mužov v spoločnosti sa vyvíja a očakáva sa od nich, že budú prejavovať viac starostlivosti o vzťahy a preberať opatrovateľské úlohy, ktoré boli kedysi vyhradené výlučne ženám. Muži sa napríklad čoraz viac zapájajú do neplatenej práce, najmä do domácich činností, akou je starostlivosť o deti. Okrem toho pôvodne stereotypne vnímané ženské vlastnosti, akými sú empatia,

komunikácia a spolupráca, získavajú na hodnote v typicky mužských profesionálnych pozíciách, akými sú vedenie a riadenie (napr. Gerzema, D'Antonio, 2013). V dôsledku toho môže táto vnímaná feminizácia rodových noriem mužov spochybniť antifeministický mandát, ktorý je ústredným prvkom tradičnej definície mužskosti, a v konečnom dôsledku môže ovplyvniť rodové vzťahy. Stále viac mužov sa identifikuje ako feministi, pretože si uvedomujú, že feminizmus je o zrovnoprávnení a odstránení toxických stereotypov, ktoré sa týkajú a ubližujú aj mužom. Alebo jednoducho, záleží im na spravodlivosti. Ak chceme byť pozitívnymi vzormi, ozývajte sa voči nerešpektovaniu, povzbudzujeme mužov k slobodnému vyjadrovaniu emócií, podporujeme súcitiť a láskavosť voči sebe a iným, počúvajte skúsenosti a oceňujte pocity, venujte pozornosť mužským priateľom a blízkym. Muži nie sú zlí, ani stratení, muži len potrebujú láskavú podporu.

Andrej Kuruc

psychológ, expert na rodovú rovnosť a aktivista v oblasti ľudských práv LGBTI+ ľudí

Zdroje a odkazy:

- Bosson, J. K., Kuchynka, S. L., Parrott, D. J., Swan, S. C., & Schramm, A. T. (2020). Injunctive norms, sexism, and misogyny network activation among men. *Psychology of Men & Masculinities*, 21(1), 124–138. <https://doi.org/10.1037/men0000217>
- Denník N. <https://dennikn.sk/3378880/pocuvali-sme-slovenskych-chlapcov-ktori-nosia-na-tricku-andrewa-tatea-v-mizogynovi-vidia-novodobeho-rebela/>
- Gerdes, Z. T., Alto, K. M., Jadaszewski, S., D'Auria, F., & Levant, R. F. (2018). A content analysis of research on masculinity ideologies using all forms of the Male Role Norms Inventory (MRNI). *Psychology of Men & Masculinity*, 19(4), 584–599. <https://doi.org/10.1037/men0000134>
- Martínez, M. C., & Paterna-Bleda, C. (2013). Masculinity ideology and gender equality: Considering neosexism. *Anales de Psicología*, 29(2), 558–564. <https://doi.org/10.6018/analesps.29.2.141311>
- Fernández-Lozano, I., & Jurado-Guerrero, T. (2021). Carving out space for caring masculinities. Results from a European study. *Men in care. Workplace support for caring masculinities*. https://www.men-in-care.eu/fileadmin/WWP_Network/redakteure/Projects/MiC/MiC_context_tnr_report_sept_2021.pdf
- Gerdes, Z. T., Alto, K. M., Jadaszewski, S., D'Auria, F., & Levant, R. F. (2018). A content analysis of research on masculinity ideologies using all forms of the Male Role Norms Inventory (MRNI). *Psychology of Men & Masculinity*, 19(4), 584–599. <https://doi.org/10.1037/men0000134>
- Gerzema, J., & D'Antonio, M. (2013). The Athena doctrine: How women (and men who think like them) will rule the future. *Jossey-Bass*.
- Heise, L. L., & Kotsadam, A. (2015). Cross-national and multilevel correlates of partner violence: An analysis of data from population-based surveys. *The Lancet Global Health*, 3(6), e332–e340. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(15\)00013-3](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(15)00013-3)
- Index rodovej rovnosti. Európsky inštitút rodovej rovnosti <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/SK>
- McDermott, R. C., Borgogna, N. C., Hammer, J. H., Berry, A. T., & Levant, R. F. (2020). More similar than different? Testing the construct validity of men's and women's traditional masculinity ideology using the Male Role Norms Inventory-Very Brief. *Psychology of Men & Masculinities*, 21(4), 523–532. <https://doi.org/10.1037/men0000251>Return to ref 70 in article McDermott, R. C., Levant, R. F., Hammer, J. H., Borgogna, N. C., & McKelvey, D. K. (2019). Development and validation of a five-item Male Role Norms Inventory using bifactor modeling. *Psychology of Men & Masculinities*, 20(4), 467–477. <https://doi.org/10.1037/men0000178>
- Shafer, K., Petts, R. J., & Scheibling, C. (2021). Variation in masculinities and fathering behaviors: A cross-national comparison of the United States and Canada. *Sex Roles*, 84(7–8), 439–453. <https://doi.org/10.1007/s11199-020-01177-3>Smitková H, Kuruc A. 2011Výskumné podnety pre zohľadnenie vplyvu rodových stereotypov v rámci poradenskej a terapeutickkej praxe
- Thompson, E. H., & Cracco, E. J. (2008). Sexual aggression in bars: What college men can normalize. *The Journal of Men's Studies*, 16(1), 82–96. <https://doi.org/10.3149/jms.1601.82>
- The Guardian. <https://www.theguardian.com/news/2024/feb/01/gen-z-boys-and-men-more-likely-than-baby-boomers-to-believe-feminism-harmful-says-poll>
- Thompson, E. H., & Barnes, K. (2013). Meaning of sexual performance among men with and without erectile dysfunction. *Psychology of Men & Masculinity*, 14(3), 271–280. <https://doi.org/10.1037/a0029104>
- van der Gaag, N., Heilman, B., Gupta, T., Nembhard, C., & Barker, C. (2019). State of the world's fathers: Unlocking the power of men's care. *Promundo*.
- Valsecchi, G., Iacoviello, V., Berent, J. et al. Men's Gender Norms and Gender-Hierarchy-Legitimizing Ideologies: The Effect of Priming Traditional Masculinity Versus a Feminization of Men's Norms. *Gend. Issues* 40, 145–167 (2023). <https://doi.org/10.1007/s12147-022-09308-8>
- Valved, T., Kosakowska-Berezecka, N., Besta, T., & Martiny, S. E. (2021). Gender belief systems through the lens of culture—Differences in precarious manhood beliefs and reactions to masculinity threat in Poland and Norway. *Psychology of Men & Masculinities*, 22(2), 265–276. <https://doi.org/10.1037/men0000331>

Generácie

Generácia

je termín označujúci ľudí narodených v pomerne rovnakom časovom období, väčšinou v rozpätí 30 rokov. Ľudí z konkrétnej generácie spája podobná charakteristika vyplývajúca z ich narodenia v pomerne rovnakom časovom období.

Zároveň tento termín označuje i príslušný časový úsek ako taký. Generačné spolupodieľanie sa na hodnotách je dané tým, že príslušníci jednej generácie vstúpili do života v rovnakom historickom období, ich záujmy, ciele a potreby boli ovplyvnené zhruba rovnakým socio-kultúrnym prostredím.

1883 – 1900	Stratená generácia / Lost Generation
1901 – 1924	Greatest Generation / G.I. Generation / Generácia druhej svetovej vojny
1925 – 1945	Silent Generation / Tichá generácia
1946 – 1964	Generácia Baby boomers / Povojnová generácia
1965 – 1979	Generácia X / Husákové deti / Deti s kľúčom na krku
1980 – 1995	Generácia Y / Millennials / Deti milénia
1996 – 2009	Generácia Z
2010 – 2025	Generácia Alfa
2025 – 2039	Generácia Beta

Stratená generácia / Lost Generation

1883 – 1900

Sociálna generačná kohorta, ktorá bola v ranej dospelosti počas prvej svetovej vojny. „Stratený“ v tomto kontexte označuje duše ľudí preživších prvú svetovú vojnu. Duše dezorientované, putujúce a zablúdené.

Tento výraz sa taktiež používa na označenie skupiny amerických spisovateľov – vystaľovalcov žijúcich v Paríži v dvadsiatych rokoch 20. storočia. Pre túto generáciu umelcov sa svet stal len chaosom plným nestabilných hodnôt. Boli sklamaní, plní dezilúzie a deprimovaní z prežitého. Ozajstné hodnoty hľadali v Európe a v Paríži. Pojem „Lost Generation“ sa pripisuje spisovateľke Gertrude Stein, spopularizoval ho Ernest Hemingway, ktorý ho použil ako motto („Vy všetci ste stratená generácia“) pre svoj prvý román *Slnko aj vychádza*.

Po priemyselnej revolúcii vyrástli západní príslušníci stratenej generácie v spoločnostiach, ktoré boli gramotnejšie, konzumnejšie a médiami nasýtenejšie než kedykoľvek predtým, ale ktoré tiež mali tendenciu zachovávať prísne konzervatívne sociálne hodnoty.

Mužskí príslušníci kohorty boli počas prvej svetovej vojny mobilizovaní v masovom meradle a tento fakt je považovaný za definujúci moment ich životov. Ženy sa taktiež zúčastňovali na prvej svetovej vojne a boli ňou zasiahnuté. Po jej skončení získali väčšie slobody a práva nielen v politickej oblasti života.

Stratená generácia bola tiež mimoriadne zasiahnutá pandémiou španielskej chrípky a mnohými kultúrnymi zmenami, ktoré nastali vo veľkých mestách, najmä v období búrlivých dvadsiatych rokov.

Neskôr zažili ekonomické dôsledky Veľkej hospodárskej krízy a často videli vlastných synov odchádzať na bojiská druhej svetovej vojny.

V Európe je známa aj ako „Generácia roku 1914“, teda podľa roka, kedy sa začala prvá svetová vojna. Vo Francúzsku, kde sa usadilo veľa emigrantov, je niekedy nazývaná ako *Génération du feu* (Generácia ohňa). Vo Veľkej Británii sa tento výraz pôvodne používal pre tých, ktorí zomreli vo vojne a často sa priamo vzťahoval na obeť vyšších

tried, ktorých smrťou sa krajina pripravila o budúce elity. Okrem Hemingwaya sú hlavnými predstaviteľmi tejto generácie umelci a spisovatelia ako: **Francis Scott Fitzgerald, T. S. Eliot, Gertrude Steinová, James Joyce, John Steinbeck, William Faulkner, Isadora Duncan, Ezra Pound, Henry Miller, Erich Maria Remarque, J. R. R. Tolkien, C. S. Lewis, Sergej Sergejevič Prokofiev či George Gershwin.**

Greatest Generation / G.I. Generation / Generácia druhej svetovej vojny 1901 – 1924

Príslušníci tejto generácie boli formovaní Veľkou hospodárskou krízou a taktiež sa stali hlavnými účastníkmi druhej svetovej vojny. Pojem The Greatest Generation spopularizoval názov knihy z roku 1998 od amerického novinára Toma Brokawa. Brokaw je prevedčený, že títo muži a ženy nebojovali o slávu alebo uznanie, ale preto, že to bola správna vec. Táto kohorta sa označuje aj ako generácia druhej svetovej vojny.

Taktiež sa označuje ako G.I. Generation. Iniciály „G.I.“ pochádzajú z americkej vojenskej terminológie a naznačujú, že táto generácia bola určená pre „Government Issue“ - pre potreby vlády.

V Spojených štátoch príslušníci tejto generácie dosiahli plnoletosť, boli deťmi alebo sa narodili počas progresívnej éry, prvej svetovej vojny a búrlivých dvadsiatych rokov, v čase ekonomickej prosperity s výraznými kultúrnymi transformáciami. Navyše tí, ktorí žili v rokoch 1918 až 1920, zažili smrteľnú pandémiu španielskej chrípky. Veľkú časť svojej mladosti zažili aj s rýchlymi technologickými inováciami (rozhlas, telefón, automobil) v rámci narastajúcich úrovní celosvetovej nerovnosti príjmu a prudko sa rozvíjajúcej ekonomiky. Po „Krachu na newyorskej burze“ (najväčší burzový krach v dejinách) zažila táto generácia hlboké ekonomické a sociálne nepokoje.

Napriek ťažkostiam vtedajšia literatúra, umenie, hudba a film prekvitali. Táto generácia zažila to, čo sa označuje ako „Zlatý vek Hollywoodu“. Množstvo populárnych filmových žánrov vrátane gangsteriek, muzikálových a komediálnych filmov a „monster movie“ prilákalo masové publikum. Veľká hospodárska kríza tiež výrazne ovplyvnila literatúru i nástup komiksov, ktoré boli medzi príslušníkmi tejto generácie obľúbené vďaka postavám, ako Superman či Batman. Vedľa jazzu, blues, folku a gospelovej hudby sa stal mimoriadne obľúbený swingový jazz. Preto sa na označenie tejto generácie zvykne používať i termín „Swing Generation“. V živote tejto generácie sa stala popularita rádia kľúčovým formujúcim faktorom, pretože milióny ľudí sa naladili na počúvanie „Rozhovorov pri krbe“ prezidenta Franklina D. Roosevelta a „htali“ správy spôsobom ako nikdy predtým.

Jej predstaviteľmi sú napríklad herci a herečky **Clark Gable, Jan Werich, Jiří Voskovec, Greta Garbo, Josephine Baker, Vilma Jamnická, Lída Baarová, Louis de Funès, Ingrid Bergman, Judy Garland, Jozef Kroner, Marlon Brando, Ladislav Chudík, Marcello Mastroianni**, režiséri **Pa'lo Bielik, Vittorio De Sica, Walt Disney, Ingmar Bergman, Leopold Lahola, Akira Kurosawa**, speváci a speváčky **Frank Sinatra, Édith Piaf, Louis Armstrong, František Křištof Veselý**, spisovatelia **George Orwell, John Steinbeck, Pablo Neruda, Samuel Beckett, Július Barč-Ivan, Dominik Tatarka**, výtvarníci **Ľudovít Fulla, Koloman Sokol, Salvador Dalí, Viktor Kubal**.

Silent Generation / Tichá generácia

1925 – 1945

Táto generácia je charakteristická zameraním na pracovnú kariéru, ktorú uprednostňuje pred aktivizmom. Tichá je tiež preto, lebo vyrastala v dobách, keď nebolo bezpečné navonok vyjadrovať svoj názor a postoje. Ľudia z tejto populácie vyrastali v okolnostiach, ktoré od svetovej hospodárskej krízy vyústili do druhej svetovej vojny, po povojnové obdobie, keď sa na oboch stranách Železnej opony vyhraňovali postoje v érach povojnových vlád, či Mccarthizmu v Spojených štátoch. Táto generácia nemá veľké ambície, ale naučila sa, ako čo najlepšie prežiť v tých najťažších

situáciách. Vyznačuje sa nie príliš vysokou početnosťou. Príčinou boli finančné neistoty ich rodičov. Prvá generácia v histórii, ktorá bola početne menšia ako tá pred ňou. Napriek tomu, že sa rodili počas Veľkej hospodárskej krízy a druhej svetovej vojny, v dospelosti sa dožili relatívne prosperujúcich podmienok v päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov 20. storočia. Bola u nich aj vyššia miera zamestnanosti, než to bolo u generácií pred nimi a u tých, čo nasledovali po nich. Rovnako na tom boli zdravotne lepšie a mali aj skorší vek odchodu do dôchodku.

Známe osobnosti tejto generácie sú **Marilyn Monroe, Mária Kráľovičová, Karol Machata, Steve McQueen, Clint Eastwood, Sean Connery, James Dean, Annie Girardot, Elizabeth Taylor, Radoslav Brzobohatý, Sophia Loren, Brigitte Bardot, Alain Delon, Robert Redford, Jack Nicholson, Dustin Hoffman, Anthony Hopkins, Vladimir Semionovič Vysockij, Milan Lasica, Chuck Norris, Al Pacino, Ennio Morricone, Quincy Jones, Elvis Presley, Karel Gott, John Lennon, Allen Ginsberg, Andy Warhol, Egon Bondy, Umberto Eco, Miloš Forman, Roman Polański, Sydney Pollack, Woody Allen, Dušan Hanák, Elo Havetta, Neil Armstrong.**

Generácia Baby boomers / Povojnová generácia

1946 – 1964

Generácia Baby boomers je označenie ľudí narodených počas ekonomickej prosperity v USA a inde vo svete nasledujúcej po druhej svetovej vojne. Označenie Baby boomers je späté s vyjadrením vzostupu pôrodnosti, boom doslova znamená "prudký rozmach". Baby boomers má dva významy: prudký rozmach počtu detí, ale aj detí, ktoré zažili prudký rozmach.

Americkí demografovia do tejto generácie rátajú ročníky 1946 až 1964, počas ktorých rástla pôrodnosť, aj napriek tomu, že od roku 1957 bol zaznamenaný už pokles v pôrodnosti. Aj na Slovensku v tomto období bola vysoká pôrodnosť, ktorá po vojne nepretržite rástla až do roku 1952.

V súčasnosti je Generácia Baby boomers vo vekovom rozpätí od 57 do 75 rokov, takže sa dostáva do dôchodkového veku. Táto skutočnosť podľa ekonómov výrazne zaťažuje sociálny systém krajiny.

Baby boomeri sú spájaní s postojmi, ktoré menili, prípadne nanovo prehodnocovali definície dovtedajších tradičných hodnôt. V Európe a v Severnej Amerike boomeri vyrastali v období nárastu blahobytu po rozsiahlych povojnových dotáciách do bývania a vzdelávania. V porovnaní s predchádzajúcimi sa táto generácia skupina vo svojej dobe vyprofilovala ako najbohatšia, najaktívnejšia a najviac fyzicky zdatná. Boli prvou generáciou, ktorá očakávala lepšie časy a reálne do nich i vyrastala. Táto generácia skutočne dosahovala špičkovú úroveň príjmov, mala vyhovujúci prístup k potravinám, odevom, programovo sa dostávala

k dôchodku a skutočne spoznala, čo prináša kríza stredného veku. Ich nábeh smerom ku konzumnému spôsobu života býva pravidelne kritizovaný za svoju neprimeranosť. Jednou zo zvláštností boomerov je, že aj oni sami seba vnímajú ako špeciálnu generáciu, ktorá je veľmi odlišná od tých, ktoré boli pred ňou.

V šesťdesiatych rokoch 20. storočia, kedy pomerne veľká časť tejto generácie dospievala, sa ustálil špecifický spôsob vyjadrovania a vnímania, ktorý reflektoval ich vlastnú identitu a zmeny, ktoré ich sprevádzali. Táto rétorika bola pre boomerov významná. Začali mať tendenciu definovať svet z pohľadu generácií, čo bol v tom čase relatívne nový fenomén. Generácia Baby boomers bola opisovaná ako šoková vlna či akési „prasa v pytónovi“, ktoré časom ako podlieha konzumu, prerastie toho hada, ktorého v mladosti voči spoločnosti predstavovalo.

Tieto ročníky boli príliš mladé na to, aby si v pamäti uchovali spomienky na druhú svetovú vojnu, no boli zároveň dosť staré, aby si osvojili povojnový (americký) kultúrno-spoločenský vývoj. V Spojených štátoch je možné túto generáciu deliť na dva základné segmenty: úvodnou časťou baby boomerov sú tí, ktorí sa narodili medzi rokmi 1946 až 1955 a sú spájaní s érou, keď dominovali témy vietnamskej vojny. Len v Spojených štátoch sa medzi rokmi 1946 – 1964 narodilo 76 miliónov detí. V roku 2004 Briti z generácie Baby boomers vlastnili 80 % všetkého majetku Spojeného kráľovstva, kúpili 80 % automobilov najvyššej triedy,

80 % vyrobených jacht a 50 % z vyrobených prostriedkov určených na starostlivosť o pleť. Baby boomerov odlišuje od iných generačných skupín i skutočnosť, že už od chvíle, kedy sa táto kohorta identifikovala, boli boomeri zanalyzovaní modernými marketingovými expertmi, ktorí znásobili ich pocit generačnej odlišnosti. V Spojených štátoch v prieskumoch zistili, že takmer tretina opýtaných z generácie Baby boomers by dedičstvo radšej poskytla charite, než by ho odkázala svojim potomkom. 57 % z nich verí, že každá generácia by si mala svoj majetok nadobudnúť vlastnými silami, 54 % verí, že peňažné prostriedky bolo na deti potrebné vynakladať iba počas obdobia, kedy vyrastali.

Boomers vyrastali v období dramatických sociálnych zmien. V Spojených štátoch táto zmena generáciu poznačila silným kultúrnym štiepením na konzervatívov (republikánov) a liberálov (demokratov). Toto rozdelenie spoločnosti sa odohráva od čias vojny vo Vietname a výsledkom je politická rozpoltenosť v krajine.

Prvá polovica boomerov dospievala na celom svete do spoločných časov. Mali zážitky, akými bola Beatlemánia, či festival vo Woodstocku, prejavovali odpor voči vojne vo Vietname, ale v tejto vojne aj umierali. Politicky mali prvé ročníky boomerov bližšie k demokratom, neskoršie viac sympatizovali s republikánmi.

V začiatkoch osemdesiatych rokov sa boomeri stali viac konzervatívnymi a mnohí ľudia kultúrne zmeny, ktoré iniciovali v mladosti,

V roku 1985 sa realizovala štúdia (Schuman a Scott), kde respondentov oslovili s otázkou: Čo bolo pre vás za posledných päťdesiat rokov výnimočne dôležité? Skupina Baby boomers narodená v rokoch 1946 – 1955, ktorá symbolizovala kultúrne zmeny šesťdesiatych rokov, označila tieto udalosti: Studená vojna (asociovaná „červenou hrozbou“), Kubánska raketová kríza, atentáty na Johna a Roberta Kennedyovcov, Martina Luthera Kinga, politické nepokoje, Program Apollo, riziko povolania do vojny vo Vietname či skutočnej vojenskej služby v tejto vojne, sociálne experimenty, sexuálna sloboda, experimentovanie s drogami, boj za občianske práva, ekologické hnutie, hnutia za práva žien, protesty a nepokoje a Woodstock.

Hlavné charakteristiky: sklony k experimentovaniu, individualizmus, slobodná myseľ, orientácia na sociálne témy.

Skupina Baby boomers narodená v rokoch 1956 – 1964 akcentovala nasledujúce udalosti: Studená vojna (asociovaná „červenou hrozbou“), Kubánska raketová kríza, atentáty na Johna a Roberta Kennedyovcov, Martina Luthera Kinga, prvé kroky na Mesiaci, Aféra Watergate a Nixonova rezignácia, zníženie veku pre povolenie pitia alkoholu z 21 na 18 rokov v niektorých štátoch. Za významné považovali embargo po ropnej kríze v roku 1973, rastúcu infláciu, hospodársku recesiu, nedostatok pracovných príležitostí po ukončení štúdia, iránsku rukojemnícku krízu či Live Aid.

Hlavné charakteristiky: menej optimizmu, nedôvera k vláde, celkový cynizmus.

Generácia X / Husákove deti / Deti s kľúčom na krku

1965 – 1979

Generácia X, či Gen X je demografická kohorta, ktorá je definovaná od začiatku až polovice šesťdesiatych rokov do konca sedemdesiatych až začiatku osemdesiatych rokov 20. storočia. V západných krajinách pri Generácii X ide v porovnaní s tými, ktoré ju ohraničujú (Baby boomeri a Millennials), o slabšiu kohortu, no v prípade bývalého Československa sa začiatkom tohto obdobia vyskytol fenomén, ktorý je dnes známy ako Husákove deti.

Členmi Generácie X boli deti, ktoré vyrastali v období posunu sociálnych hodnôt a niekedy boli aj prezývané ako „deti s kľúčom na krku“. Bolo to z dôvodov redukcie možností dohľadu zo strany dospelých. Príčina bola v zmenách v generačnom spolunažívaní, v náraste rozvodovosti a zvyšovaní podielu zamestnaných matiek, ktoré uprednostnili pracovnú kariéru pred domácou starostlivosťou o deti. V adolescentom veku

a v období začínajúcej dospelosti boli títo jedinci označovaní aj ako „MTV Generation“. Charakterizovali ich ako lenivých, cynických a nespokojných jedincov. V strednom veku sú podľa výsledkov výskumov aktívni, šťastní a dosahujú rovnováhu medzi pracovným a súkromným životom. Tejto demografickej kohorte sa pripisujú výrazné tendencie k podnikaniu.

Husákove deti je označenie generácie narodené v silnej populačnej vlne v bývalom Československu, ktorá sa začala v čase tzv. „normalizácie“ začiatkom sedemdesiatych rokov 20. storočia. V tej dobe bol prvým tajomníkom, neskôr generálnym tajomníkom KSČ a od roku 1975 prezidentom, Gustáv Husák.

V čase po nástupe normalizácie v roku 1969 narastala štátna podpora populačnej politiky. Pozvoľný nárast pôrodnosti zodpovedá nárastu počtu detí po druhej svetovej vojne. V roku

1947 bolo zavedené pôrodné ako jednorazový príspevok pri narodení dieťaťa. Pôrodné bolo vo výške 500 Kčs do roku 1956, 650 Kčs do roku 1968, 1000 Kčs do roku 1971 a 2000 Kčs do roku 1989. Prídavky na deti, ktoré existovali od roku 1945 sa od menovej reformy 1953 neustále navyšovali až do roku 1986. Relatívne výhodné mladomanželské pôžičky začali byť poskytované od apríla 1973 (napríklad 30 000 Kčs na zariadenie bytu so splatnosťou 10 rokov a úrokom 1 %). Rodiny s deťmi boli zvýhodnené pri poskytovaní bývania. Vysoká pôrodnosť, ktorá sa blížila ku 300 000 detí, býva často považovaná práve za výsledok tejto politiky. K zvýšeniu pôrodnosti na začiatku sedemdesiatych rokov mohlo tiež prispieť odloženie plánovaného rodičovstva v čase neistoty po invázii sovietskych vojsk do ČSSR v roku 1968 a následných búrlivých udalostiach v roku 1969.

Ďalším faktorom nárastu pôrodnosti začiatkom sedemdesiatych rokov bolo, že rodiny zakladala prvá výrazná populačná vlna ľudí narodených po druhej svetovej vojne. Vzhľadom na to, že najväčší počet narodených detí v Česku bol v roku 1974 a potom už klesal, je pravdepodobné, že normalizačné finančné podnety nemali až taký vplyv, ako sa predpokladá. Koncom sedemdesiatych rokov 20. storočia sa početnosť novonarodených detí v Česku začala približovať k bežnej úrovni. Na Slovensku vrcholila v rokoch 1978 a 1979, keď sa narodilo viac ako 100 000 detí. Na konci normalizácie (deväťdesiate roky) bol počet narodených detí dokonca menší než v roku 1969. Po Nežnej revolúcii, vzhľadom ku spoločenským zmenám, najmä ekonomickej neistote, pôrodnosť prudko klesla.

Generácia Y / Millennials / Deti milénia

1980 – 1995

Taktiež sa nazývajú Net Generation (Generácia Siete), Generation 9/11, Generation Next, The Burnout Generation (Vyhoretá Generácia) a Generation Me (Generácia Ja).

Generácia Y sú z väčšej časti deti rodičov, ktorí sa narodili v povojnových rokoch, generácie Baby boomerov a starších členov Generácie X. V dôsledku prirodzeného nárastu pôrodnosti v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch, ktorý bol spôsobený faktom, že rodiny si zakladali príslušníci početnej generácie Baby boomerov, sa zvyknú nazývať aj Echo boomers.

V dôsledku technologických a globálnych spoločenských zmien ľudia na celom svete posúvajú hranicu veku, kedy uzatvárajú manželstvo. Mileniáli sa narodili do trendu celosvetového poklesu miery plodnosti u oboch pohlaví. Majú menej detí ako ich predchodcovia. Príslušníci Generácie Y v rozvojových krajinách budú aj naďalej predstavovať väčšinu globálneho populačného rastu. V rozvinutom svete mali mladí ľudia v roku 2010 menší sklon k pohlavnému styku v porovnaní so svojimi predchodcami, keď boli v rovnakom veku. Mileniáli boli opísaní ako prvá globálna generácia a prvá generácia, ktorá vyrasta-

la v dobe internetu. Generácia sa spravidla vyznačuje zvýšeným používaním a znalosťou internetu, mobilných zariadení a sociálnych médií. Preto sa niekedy označujú aj ako digitálni domorodci. V rokoch 1990 až 2010 sa zvýšila vzdelanosť u populácie z rozvojových krajín, čo spôsobilo ich hospodársky rast. Mileniálov na celom svete postihli viaceré ekonomické problémy počas ich produktívneho života. Mnohí čelili vysokej nezamestnanosti počas svojich raných rokov na trhu práce v dôsledku Veľkej recesie (celosvetová finančná kríza z roku 2009) a o dekádu neskôr ich zasiahla ďalšia recesia spôsobená pandemiou COVID-19. Obe recesie u tejto generácie spôsobili historicky najvyššiu úroveň nezamestnanosti.

Charakteristiky Generácie Y sa odlišujú v závislosti od sociálneho a ekonomického stavu jednotlivých regiónov. V širšom zmysle sa táto kohorta vyznačuje priaznivým vzťahom k digitálnym technológiám a médiám. Vo väčšej časti sveta bola ich výchova poznačená zvýšeným liberálnym prístupom k politike a ekonomike.

Americká sociologička Kathleen Shaputis označila mileniálov za generáciu bumerangu alebo generáciu Petra Pana,

pretože jej príslušníci majú tendenciu oddaľovať niektoré prechodové rituály, odmietajú dospelosť v omnoho vyššej miere ako väčšina generácií pred nimi. Žijú napríklad so svojimi rodičmi dlhšie ako predchádzajúce generácie. Súvisí to i s faktami, ako sú vysoké náklady na bývanie a vysokoškolské vzdelávanie. Následne vzniká redefinícia pojmu „čo to znamená byť dospelým“ a následne sa definuje nová životná etapa nazvaná Emerging Adulthood (Vznikajúca dospelosť). Vysokoškolskí študenti častejšie definujú „dospelých“ na základe určitých osobných schopností a vlastností, než tradičných udalostí „prechodových rituálov“. Larry Nelson poznamenal, že „V predchádzajúcich generáciách sa zosobášite, začnete kariéru a urobíte to okamžite. To, čo dnes mladí ľudia vnímajú, je, že tento prístup viedol k rozvodom, k ľuďom nespokojným so svojou kariérou ... Väčšina chce vstúpiť do manželstva, ale chcú to urobiť správne hneď na prvýkrát a to isté chcú urobiť so svojou kariérou.“

Mileniáli sú generácia so zvýšenou mierou sebadôvery a tolerancie, ale taktiež veria, že si oprávnene a zo samej podstaty zaslúžia privilégiá alebo špeciálne

zaobchádzanie. Vyznačujú sa narcizmom. Autori William Strauss a Neil Howe tvrdia, že každá generácia má spoločné vlastnosti, ktoré jej dodávajú špecifický charakter na základe štyroch základných generačných archetypov. Tie sa cyklicky opakujú. Podľa ich hypotézy predpovedali, že mileniáli sa budú viac podobať občiansky zmýšľajúcej G.I. Generácii so silným zmyslom pre komunitu na lokálnej i globálnej úrovni. Pripisujú Mileniálov sedem základných črt: jedinečnosť, chránenosť, sebavedomie, orientovanosť na tím, konvenčnosť, pocit tlaku, ťah na bránku.

Hoci sa často hovorí, že mileniáli ignorujú konvenčnú reklamu, v skutočnosti sú ňou výrazne ovplyvnení. Obzvlášť citlivo sa dovoľávajú transparentnosti, preferujú zážitky pred vecami a vyžadujú flexibilitu. Štúdia spoločnosti Microsoft z roku 2015 zistila, že 77 % respondentov vo veku od 18 do 24 rokov sa stotožnilo s výrokom „Keď nič nezamestnáva moju pozornosť, prvá vec, po ktorej siahnem, je môj mobil.“ Počítačové hry a počítačová kultúra viedli k zníženiu počtu čítaných kníh. Tendencia učiteľov „učiť na skúšku“ tiež viedla k zníženiu schopnosti myslieť laterálne.

Generácia Z

1996 – 2009

Taktiež Gen Z, hovorovo aj Zoomers, Post-Millennials, iGeneration, Plurals alebo Homeland Generation. Väčšia časť členov tejto generačnej kohorty sú potomkovia Generácie X, no môžu byť medzi nimi i potomkovia Mileniálov.

Keďže ide o prvú spoločenskú generáciu, ktorá nezažila život pred príchodom internetu a mala už od útleho veku umožnený prístup k prenosným digitálnym technológiám, napriek tomu, že nemusia byť nevyhnutne digitálne gramotnými, dostali aj jej členovia prezývku digitálni domorodci. Negatívny vplyv času, ktorý trávia pri obrazovkách, je najvýraznejší pri dospievajúcich jedincoch tejto generácie. V porovnaní s predchádzajúcimi generáciami, majú členovia Generácie Z v rozvinutých krajinách silnejší sklon

k slušnému správaniu, zdržanlivosti a averzii voči riziku. Oproti svojim predchodcom sú na svoj vek pomalší, majú zníženú tendenciu k materstvu v dospievajúcom (tínedžerskom) veku a menej často konzumujú alkohol, čo sa však netýka konzumácie návykových drog. Javí sa, že tínedžeri sú viac zameraní na dosiahnutie akademických titulov a na perspektívu zamestnania. Dávajú im prednosť pred okamžitým uspokojením svojich potrieb. Napriek počítačným obavám sú na tom v tomto smere omnoho lepšie ako generácie zo šesťdesiatych rokov 20. storočia. Na druhej strane u tejto generácie prevláda sklon k tzv. sextingu, čiže odosielaniu, prijímaniu alebo preposielaniu sexuálne explicitných správ, fotografií alebo videí.

Globálne sa priemerný vek nástupu puberty u dievčat v tejto generácii, v porovnaní s dvadsiatym storočím, výrazne znížil. U adolescentov a mladých dospelých sa vo vyššej miere

vyskytujú alergie, zvýšená precitlivosť a diagnostikujú sa u nich problémy s duševným zdravím. Častejšie trpia aj nespavosťou. Už v mladom veku majú vyššiu pravdepodobnosť sklonu k mentálnym poruchám. V niektorých európskych krajinách sa i u elít tejto generácie objavil pokles kognitívnych schopností. Na celom svete, v porovnaní s predchádzajúcimi generáciami, trávia členovia Generácie Z viac času na svojich elektronických zariadeniach a menej času venujú čítaniu kníh. Ovplyvňuje to ich pokles pozornosti, slovnú zásobu, školský prospech ako aj ich budúce postavenie v modernom ekonomickom systéme.

Gen Z je vzdelanejšia, dobre vychovaná, vystresovaná a depresívna v porovnaní s predchádzajúcimi generáciami. Zoomeri sa javia ako celkovo spokojní so stavom vecí vo svojom osobnom živote. Najdôležitejším zdrojom šťastia je byť fyzicky a duševne

zdravý, mať dobrý vzťah s rodinou a s priateľmi. Náboženstvo pre nich nehrá kľúčovú úlohu. Hlavnými dôvodmi úzkosti a stresu sú peniaze a škola. Generáciu Z najviac ovplyvňujú ich rodičia, priatelia a učitelia. Najmenej sa nechajú ovplyvniť známymi osobnosťami a politikmi. Vo všeobecnosti sa mladí muži nechajú viac ovplyvniť športovcami a politikmi než mladé ženy. Tie uprednostňujú literatúru a fiktívne postavy. Najdôležitejšími faktormi pre ich súčasnú alebo budúcu kariéru sú príjem a možnosť zdokonaľovať svoje zručnosti. Nezaujíma ich sláva, tá je pre nich zanedbateľnou motiváciou. Rovnako sa však nezaujímajú o to, či inštitúcia, pre ktorú pracujú, má pozitívny dopad na svet. Ak Zoomeri uvažujú o budúcnosti, myslia hlavne na svoje rodiny a zdravie. Blaho sveta a ich miestne komunity stoja mimo ich záujmu.

Generácia Z

1996 – 2009

Ak je predchádzajúca generácia Mileniálov označovaná aj ako Digitálni domorodci, tak Zoomeri sú Neodigitálni domorodci. Digitálni domorodci primárne komunikujú textom či hlasom, tí neodigitálni sú zameraní na videá a filmy. Je to podmienené presunom neodigitálnej generácie od počítačov k mobilom a od textu k videám.

Gen Z sa viac zaujíma o bežnejší životný štýl s obyčajnými cieľmi, ako sú dokončenie školy, vlastný dom na predmestí, udržiavanie priateľských a rodinných vzťahov a stabilné zamestnanie. Sú menej orientovaní na populárnu kultúru, na svoj vzor a konzum.

Zdá sa, že hranice medzi rôznymi subkultúrami Zoomerov sa zmazali a to, čo prevláda, sú nostalgické nálady. Jednou z dominantných subkultúr Generácie Z je Cottagecore. Estetika oslavujúca idealizovaný vidiecky

život. Jej móda sa sústreďuje na tradičné vidiecke odevy, inšpiráciu tam hľadá aj interiérový dizajn, obľúbené sú tradičné remeslá. Cottagecore sa ešte viac spopularizovala na rôznych sieťach sociálnych médií v dôsledku zdravotných opatrení a lockdownov počas pandémie COVID-19. Pre Zoomerov je to forma úniku a nostalgická túžba po starých časoch sa transformuje do rastúcej popularity vintage módy.

Generácia Z uprednostňuje pobyt doma a sledovanie televízie alebo sociálnych sietí pred návštevou múzeí či galérií. Trávia na internete v priemere tri hodiny denne, Netflix používa približne 70 % Zoomerov a iba 10 % sleduje svoje obľúbené programy v televízii. Spomedzi tých, ktorí sledujú svoje programy „on-demand“, tak väčšina robí na svojom mobilnom telefóne, potom nasleduje televízor, tablet, herná konzola a notebook.

U Gen Z je zaznamenaný pokles čítania s porozumením. Je to spôsobené i stratou záujmu o dobrovoľné čítanie literatúry. Následne sa u tejto generácie výrazne znižuje slovná zásoba, čo spôsobuje zníženie sebavedomia a vedie k rôznym behaviorálnym a sociálnym problémom. Bez ohľadu na príčiny, nízka úroveň slovnej zásoby vytvára limity pre gramotnosť, porozumenie a schopnosť učiť sa. Chudobný jazyk začína ovplyvňovať všetky ostatné aspekty života.

Generácia Z je v politických a sociálnych otázkach podobná Mileniálov. Zoomeri sú prevažne progresívni a väčšina z nich očakáva, že štát zohrá aktívnu rolu pri riešení ich problémov. Na rozdiel od starších generácií, ktoré prijímajú správy najmä z televízneho spravodajstva, Generácia Z získava informácie predovšetkým zo sociálnych médií. V Európe čoraz viac Zoomerov spochybňuje svoju ľavicovú orientáciu a prechádzajú k pravicovým

extrémistom. Príslušníci Generácie Z v krajinách G20 uprednostňujú vo verejnej politike nacionalistický prístup pred globalistickým. V mnohých európskych demokraciách sú národno-populistickí politici a politické strany najobľúbenejšími medzi voličmi mladšími ako 40 rokov.

Príslušníci Generácie Z vo veľkej miere podporujú práva LGBTQ komunity. V roku 2020 väčšinovo podporili hnutie Black Lives Matter v USA.

Generácia Z verí viac ako ostatné generácie, že zmena klímy je skutočná a podporuje aktivity, ako School Strike for Climate. Bolo to jedno z prvých politických hnutí, ktoré primárne viedla Generácia Z. K hnutiu sa hlásia milióny mladých ľudí na celom svete, inšpirovaní švédskou aktivistkou Grettou Thunberg, ktorá zahájila protesty za väčšiu akciu v boji proti klimatickým zmenám.

Generácia Alfa

2010 – 2025

Nazývaní aj screenedžeri, Generácia skla. Označenie podľa počiatočného písmena gréckej abecedy „Alfa“ dostala táto generačná kohorta preto, že ide o prvú generáciu, ktorá má definovaný štartovací rok narodenia pre 21. storočie. Väčšina členov Generácie Alfa sú potomkovia Generácie Y. V roku 2015 sa na celom svete každý týždeň narodilo asi dva a pol milióna ľudí. Očakáva sa, že generácia Alfa dosiahne do roku 2025 dve miliardy. OSN odhaduje, že počet ľudí v populácii dosiahol v roku 2020 asi 7,8 miliárd. Pre porovnanie v roku 1950 žilo na svete 2,5 miliardy obyvateľov. Rok 2018 bol prvým rokom, keď počet ľudí nad 65 rokov (705 miliónov) prevýšil počet ľudí vo veku

od 0 do 4 rokov (680 miliónov). Inými slovami, išlo o prvý rok, v ktorom bolo viac starých rodičov ako vnúchat. Ak budú súčasné trendy pokračovať, pomer týchto dvoch vekových skupín bude v roku 2050 vyrovnaný. Miera plodnosti na celom svete klesá vďaka zvyšovaniu životnej úrovne, lepšiemu prístupu k antikoncepcii a zlepšeným vzdelávacím a ekonomickým príležitostiam.

Už od detstva sú súčasťou života veľkej časti Generácie Alfa smartfóny a tablety. Zavedenie používania týchto zariadení u dojčiat, batoliat či detí v predškolskom veku začalo narastať práve v dekáde po roku 2010. Dá sa povedať, že asi 90 % malých detí bolo

od jedného roka v priamom kontakte s vreckovým elektronickým zariadením, v niektorých prípadoch ich deti začali používať, keď mali iba pár mesiacov. Niektorí rodičia používali tieto elektronické médiá simultánne spolu s cumlíkmi na tíšenie detí, no sú bežné prípady, že sú na tíšenie detí tejto generácie používané len digitálne médiá. Elektronické médiá sa stali pre túto generáciu aj v neskoršom veku súčasťou vzdelávacích pomôcok. V reálnom živote sú ich rodičia, ktorí vo veľkej miere patria ku generácii Mileniálov, silnou vrstvou užívateľov sociálnych sietí.

Generácia Alfa takto rastie aj vo virtuálnom sociálnom prostredí. Narodenie do tohto prostredia, v ktorom je všadeprítomné používanie elektronických zariadení a sociálnych sietí, nastavuje odlišný spôsob myslenia a má svoje vlastné výzvy: počítačovú šikanu, závislosť na obrazovke a nevhodný obsah.

Prvá vlna Generácie Alpha dosiahne dospelosť po roku 2030. Očakáva sa, že v tejto dobe bude ľudská populácia na úrovni necelých deviatich miliárd a svet bude mať vôbec najvyšší podiel ľudí vo veku nad 60 rokov. Znamená to, že práve táto demografická skupina bude nositeľom bremena starnutia populácie.

Generácia Beta

2026 – 2039

Generácia Beta bude demografická kohorta nasledujúca po Generácii Alfa. Predpokladá sa, že pôjde o deti mladších ľudí Generácie Y a starších ľudí Generácie Z. Do roku 2035 by mala tvoriť 16 % svetovej populácie.

Zdroj: www.wikipedia.com

V inscenácii je použitý úryvok z diela Virginie Despentes *Teória King Kong* (Inaque, 2023)
a úryvok z piesne *Mäso* autorov Milan Lasica, Július Satinský a Jaro Filip.

Bulletin zostavili: Tereza Hladká a Valeria Schulczová

Editácia a jazyková korektúra: Juliana Beňová, Jana Hajduová, Michaela Lauková

Grafické spracovanie: Vladimír Korček

Fotografie z inscenácie: Monika Mahútová

dpoh.sk

Divadlo P. O. Hviezdoslava
Laurinská č. 20, 811 01 Bratislava

Partneri:

Generations
BRAND CONSULTING AGENCY

Mediálni partneri:

›aktuality.sk

S I T A . t a s r .

• RÁDIO
• DEVÍN

• RÁDIO
• _FM

CITYLIFE.SK
ČO SA DEJE V BRATISLAVE A OKOLI

in.ba

